

YTTRANDE
2016-06-13

Kulturdepartementet

Yttrande över betänkande SOU 2016:5, Låt fler forma framtiden! Diarienummer Ku2016/00088/D

Autism- och Aspergerförbundet överlämnar härmed sitt yttrande över rubricerade betänkande. Förbundet arbetar för att förbättra villkoren för personer med autism, Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd. Förbundet har omkring 15 500 medlemmar över hela landet. Bland dessa finns personer med egen funktionsnedsättning, närstående och personer som är professionellt verksamma inom området.

Autism- och Aspergerförbundet ställer sig bakom utredningens förslag men har en del synpunkter och egna förslag som vi vill anföra.

Gruppen med funktionsnedsättningar har sämre politiskt inflytande, delaktighet och representation än övriga grupper. Det gäller framför allt unga och kvinnor. Slutsatsen är parallell till den här gruppens status på de flesta andra områden i samhället. De med funktionsnedsättningar är till exempel fattigast, har högst arbetslöshet¹ och sämst möjligheter att genomföra sin skolgång, vilket gäller flickor i synnerhet. Skolan som demokratisk fostrare för elever med autism är sällan giltig eftersom många elever med autism inte ens kan fullgöra sin skolgång i brist på anpassningar och stöd². Man menar att delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning bör vara ett nytt eget mål i den kommande funktionshinderstrategin, vilket är en uppfattning vi delar.

Det krävs dock starkare incitament för att skapa ökat inflytande för de grupper som har minst makt i vårt samhälle. Utredningen konstaterar ju vidare att de funktionshinderpolitiska frågorna har låg prioritet. Inte heller arbetar de politiska partierna aktivt för att rekrytera personer med funktionsnedsättning. Trots dessa slutsatser kommer utredningen med få konkreta förslag på det här området, vilket är oroväckande.

Autism- och Aspergerförbundet föreslår att man både lokalt och nationellt inrättar specifika funktioner/tjänster som har till uppgift att och stödja medborgarna i det demokratiska livet. Det kan handla om att ta fram och anpassa information till en specifik medborgare om hur den kan delta/påverka demokratiskt, eller att hjälpa till med det formella kring att formulera och sprida en folkmotion. Allt med syftet att utjämna de resursförsprång som icke-funktionsnedsatta personer med svensk bakgrund har gentemot övriga grupper medborgare till exempel personer med funktionsnedsättning, unga, lågutbildade och nysvenskar.

Samråd och medborgardialog etc. är viktiga kanaler för vårt förbund och våra medlemmar att komma till tals för att påverka politiska beslut som berör oss. Det är olyckligt att samråden framför allt på kommunnivå ibland slås ihop med äldrefrågor, vilket inte gynnar någon av dessa grupper. För att skapa livaktiga samråd och liknande är det oerhört viktigt att samråden på alla nivåer har status: att de som deltar från kommun, landsting eller myndigheter också ser synpunkterna från funktionshinderorganisationerna som viktiga. Det är viktigt att dessa kommer in tidigt i processerna för att kunna påverka besluten som berör dem. Samråden ska inte fungera som ensidig informationskanal.

¹ En förlorad generation – En ESO-rapport om ungas etablering på arbetsmarknaden, 2015:3, http://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2013/10/ESO-2015_3-till-webben.pdf

² Autism- och Aspergerförbundets skolenkät 2016, http://www.autism.se/skolenkat_2016

Funktionshinderråd och andra intresseråd måste också få behandla de flesta frågor utifrån sitt specifika perspektiv snarare än att politiker och tjänstemän avgör vilka frågor som ska tas upp i respektive samråd. Det här diskvalificerar respektive grupps legitimitet och expertis, och visar på en patroniserande syn på grupperna utan tilltro till att de kan bidra till det stora hela som fullvärdiga demokratiutövare. Utredningen kan tydligare formulera krav på hur riktlinjer för samråd och liknande ska se ut.

Utredningen lägger stor vikt vid ungas möjlighet till demokratiskt deltagande men tyvärr inte så stor vikt vid möjligheten för unga med funktionsnedsättning. Det är oerhört viktigt att även unga med funktionsnedsättning kommer till tals och kan påverka samhället i de frågor som berör dem. Utredningen konstaterar att i de ungdomsråd som finns har endast 37 % representation av unga med funktionsnedsättningen. Likaså är representationen av äldre personer högre än unga i de kommunala funktionshindersamråden. Vi efterfrågar skarpare förslag från utredningen för att öka inflytandet och delaktigheten för unga personer med funktionsnedsättning.

Överhuvudtaget önskar vi en fördjupad diskussion och förslag kring direkt brukarmedverkan för personer med funktionsnedsättning - inte bara i form av representation från funktionshinderorganisationerna i samråd och liknande. Här kan till exempel digitala verktyg underlätta för personer med kognitiva svårigheter att medverka. Den här diskussionen hänger ihop med hur tillgänglig makten är och på vilket sätt medborgarna kan ha ett direkt inflytande på politiken. I de delar man diskuterar hur personer med funktionsnedsättningar kan delta i de demokratiska processerna handlar det nästan uteslutande om hur man kan underlätta genom anpassningar för personer med vissa specifika funktionsnedsättningar. Gruppen med kognitiva funktionsnedsättningar såsom autism är helt osynliggjorda i den här utredningen.

I kapitel 15 nämns i förbifarten problemet med socialförsäkringsbalkens reglering av möjligheten för personer med en till tre fjärdedelars sjukersättning att vara ideellt eller politiskt engagerade, men det mynnar inte ut i något konkret förslag, vilket är en stor brist. Detta är något som i högsta grad påverkar personer med funktionsnedsättnings möjlighet att överhuvudtaget delta i det politiska och demokratiska livet utöver att rösta i valen. Vi menar att lagstiftningen måste förtydligas ur ett demokrati-perspektiv så att även dessa personer kan åta sig förtroendeuppdrag utan att riskera sin försörjning.

I utredningens analys av delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning ligger som konstaterats starkt fokus på att diskutera förutsättningarna för personer med vissa fysiska funktionsnedsättningar. Man utgår från definitioner i SCBs undersökningar om valdeltagandet i 2014 års olika val som utgångspunkt och enda källa vad det verkar. Det konstateras att det saknas underlag i SCBs utredningar gällande personer med psykiska funktionsnedsättningar. Med det nöjer man sig och de liksom personer med kognitiva funktionsnedsättningar är fortsatt negligerade också i den här delen av utredningen.

Vi vet att personer med kognitiva funktionsnedsättningar väldigt sällan syns i statistiken. Det finns skäl till varför det är så, vilket vi återkommer till. Det är anmärkningsvärt att man i en sådan här viktig utredning helt osynliggör vissa grupper. Det är en viktig grundläggande demokratisk princip framför allt i en utredning med uppdrag att just skapa förutsättningar för alla medborgare att vara med och forma framtiden. Politiska beslut fattas på grunder där hänsyn till alla medborgare inte beaktas.

En person med autism har begränsningar i socialt samspel och social kommunikation vilket medför att man har svårighet med ömsesidighet och problem att förstå hur andra tänker och vilka intentioner andra har. Dessutom har man en rad andra kognitiva svårigheter till exempel begränsad förmåga att generalisera och se sammanhang. Man kan ha svårigheter att orientera sig i tid och rum. De allra flesta har också perceptuella svårigheter. Vidare finns olika grad av brister i de exekutiva funktionerna till exempel i förmågan att planera och anpassa sig. Många har en konkret förståelse av språket och då kan

man inte förhålla sig till öppna frågor. Då kan det behövas visuellt stöd och olika alternativ att ta ställning till. Det kan vara svårt att förstå sådant som står mellan raderna, ironi och bildspråk. Information behöver därför vara tydlig och konkret.

Således behöver personer med autism, och även andra med kognitiva svårigheter, information som är anpassad efter deras förutsättningar och förmågor. Personer med autism kan pga. de svårigheter som funktionsnedsättningen medför sällan svara på standardiserade enkäter som utgår från att alla människor tänker och tar in information på samma sätt. Därför behöver man utveckla och ta fram alternativa metoder för hur man utformar frågor och svar i till exempel enkäter. Det krävs olika metoder, olika fråge- och svarsalternativ beroende på person. Man måste även säkerställa att frågorna och svarsalternativ förstås av alla som ska besvara dem. Det görs bäst genom dessa gruppers direkta medverkan i utvecklingsprocessen av sådana metoder.

Autism- och Aspergerförbundet har under 2013-2016 medverkat i projektet Begripsam där personer med olika kognitiva funktionsnedsättningar själva varit med och utformat sådana alternativa metoder. De här personerna är idag experter på kognitiv tillgänglighet och har förutom detta hjälpt flera myndigheter bland andra Försäkringskassan att skapa material och bidragit med idéer till deras hemsida som nu kommer att bli mer kognitivt tillgänglig³. Flera myndigheter, bland andra Post- och telestyrelsen PTS, och privata aktörer arbetar idag med att ta in fokusgrupper tidigt i utvecklingsprocesser av tjänster och varor. Framgångsfaktorn är att det finns olika typer av funktionsnedsättningar representerade i dessa fokusgrupper för att säkerställa användbarheten för alla grupper.

Utredningen föreslår tillsättning av en ny maktutredning där utgångspunkten skulle vara ett forskningsperspektiv. Det är viktigt att en sådan utredning bär med sig de slutsatser som den här utredningen kommit fram till framför allt när det gäller de grupper som har lägst deltagande och inflytande i de demokratiska processerna bland andra personer med funktionsnedsättning. Forskning med funktionshinderperspektiv måste därför ingå i en kommande maktutredning anser vi. Ett ytterligare självklart fokus i en ny maktutredning måste vara att hitta lösningar för att tillförsäkra delaktighet och inflytande på politiken framför allt för de grupper som idag har sämst möjlighet till detta. För att hitta bra lösningar också för personer med olika funktionsnedsättningar ser vi det som självklart att dessa finns representerade i en kommande maktutredning utifrån de metoder vi redogjort för här.

Sverige måste handla i enlighet med sina åtaganden när det gäller artikel 29 i FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Den här utredningen bekräftar att det krävs ökad kunskap om funktionsnedsättningar framför allt om kognitiva funktionsnedsättningar till exempel autism. Det krävs förändrade synsätt, attityder och metoder. Det är en oerhört viktig princip att synliggöra människor med alla slags förutsättningar, i synnerhet de som lever med osynliga funktionsnedsättningar såsom autism, i statistiskt underlag som sedan ligger till grund för politiska beslut och maktutredningar. De som bär politiken måste efterleva de demokratiska principerna också i handling och representationen i de politiska organen och i de politiska partierna ska spegla hela befolkningen, inte bara vissa privilegierade grupper.

Autism- och Aspergerförbundet
Datum som ovan

Anne Lönnermark
Ordförande

genom
Agneta Söder
Ombudsman, 08-420 030 57

---

³ Om projektet Begripsam: <http://www.fungerandemedier.se/begripsam>